

Τὸ Ἅγιον Φῶς τοῦ Παναγίου Τάφου

Μέγα Θαῦμα
πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως μαρτυρούμενον

α. Ἡ συμμετοχή μας στὴν συζήτηση

ΣΤΗΝ γνωστὴ ἐφημερίδα «Ὁρθόδοξος Τύπος» ἔχουν γίνει κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, ἰδίως ὅμως κατὰ τὸ **2002**, ἀρκετὲς ἀναφορὲς σεβαστῶν κατὰ τὰ ἄλλα ἐπιστολογράφων στὸ θαῦμα τοῦ Ἁγίου Φωτός, τὸ ὁποῖο ἐπιτελεῖται κατ' ἔτος τὸ Μεγάλον Σάββατον στὸν Πανάγιον Τάφον.

Οἱ ἀναφορὲς αὐτὲς ἐπανέφεραν στὸ προσκόνιον τὴν γνωστὴν ἥδη ἀπὸ τὸν **ΙΘ' αἰῶνα** συνεχιζομένη συζήτηση γιὰ τὴν προέλευσιν τοῦ Ἁγίου Φωτός:

Ἄρα γε, πρόκειται περὶ ὄντως θαύματος ἢ εἶναι ἀποτέλεσμα ἀνθρώπινης ἐπίνοιας;

Μὲ τὸ παρὸν κείμενό μας, ἐλπίζουμε ὅτι θὰ γίνουμε δεκτοὶ στὴν πολὺ ἐνδιαφέρουσα αὐτὴ συζήτηση, ἢ ὁποῖα λόγῳ καὶ τῆς διανοομένης ἀναστάσιμης περιόδου εἶναι ἀρκετὰ ἐπίκαιρη.

* * *

β. Ἡ λανθασμένη καὶ ἀσεβὴς ἀποψη

1. ΘΑ ΠΡΕΠΕΙ πρωτίστως νὰ ἐπισημανθεῖ, μὲ μεγάλην μάλιστα ἔμφαση, ὅτι τὸ Ἅγιον Φῶς, ὡς **Μέγα Θαῦμα** πολυμερῶς καὶ

πολυτρόπως μαρτυρούμενον, δὲν ἦταν ἐπινόημα τῶν (ὀρθοδόξων ἀκόμην) παπικῶν Μοναχῶν τοῦ **Θ' αἰ.**, τὸ ὁποῖο δῆθεν κληρονόμησαν οἱ Ὁρθόδοξοι, μετὰ τὴν παραχώρησιν σὲ αὐτοὺς τῶν ἱερῶν Προσκυνημάτων τῆς Ἀγίας Γῆς, κατὰ τὸν **ΙΒ' αἰ.**

2. Τὴν λανθασμένη καὶ ἀσεβῆ αὐτὴ ἄποψη εἶχε ὑποστηρίξει καὶ ὁ **Κυριάκος Σιμόπουλος**, κατὰ τὸ **1981**:

«Ἐφευρέτες τοῦ ἐθίμου ὑπῆρξαν οἱ ἴδιοι οἱ Φράγκοι. Ἐπὶ Καρλομάγνου, τὰ προσοδοφόρα προσκυνήματα τῶν Ἀγίων Τόπων εἶχαν παραδοθῆ ἀπὸ τοὺς Ἄραβες τοῦ Ἰσλαμοῦ ἐλ Ρα-σὴντ στοὺς παπικοὺς μοναχοὺς. Ὑστερα ὅμως ἀπὸ τὸν θάνατο τοῦ Χαλίφου (809) καὶ τοῦ Καρόλου (814) τὰ οἰκονομικὰ προ-νόμια τῶν φραγκοπατέρων καταργήθηκαν. Τότε ἀκριβῶς οἱ παπικοὶ καλόγεροι ἐπινόησαν τὸ ψευδοθαῦμα.

Τὸ 1118 ὁ Σαλὰχ ἐλ Ντὴν παραχωρεῖ τὰ προσκυνήματα στοὺς Ἕλληνας: “Ὁ πατριάρχης τῶν Ἑλλήνων θὰ εἶναι ὁ κύριος τοῦ Καμαρῆ (τοῦ Ναοῦ τοῦ Ἀγίου Τάφου) καὶ αὐτὸς θὰ παίρνῃ ἀπὸ τὸν τάφο τοῦ Ἰκὰς τὸ ἅγιο φῶς γιὰ νὰ τὸ μοιράσῃ στοὺς Ναζωραίους (Χριστιανοὺς)”.

“Ἔτσι ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία κληρονόμησε ἀπὸ τοὺς Φράγκους τὴ χρυσοτόκο τελετὴ καὶ ἀξιοποίησε μὲ τὸν ἴδιο τρόπο τὴν ἀγαθότητα, τὴν ἀμάθεια, τὴν εὐπιστία καὶ τὴν εὐλάβεια τῶν Ὁρθοδόξων σὲ τέτοιο βαθμὸ ὥστε μὲ τὴν πάροδο τῶν αἰώνων νὰ μεταβληθῆ τὸ “θαῦμα τοῦ Ἀγίου Φωτὸς” σὲ θεοκαπλία»¹.

* * *

γ. Ἡ Τελετὴ ὡς προ-φραγκικὸ ἔθος

1. ΕΝ ΤΟΥΤΟΙΣ, εἶναι γνωστὸ ὅτι ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων εἶχε καθιερωθῆ ἡ ἰδιαίτερη ἱερὴ Τελετὴ τοῦ Ἀγίου Φωτὸς κατὰ τὸν Ἑσπερινὸ τοῦ Μ. Σαββάτου ἐπὶ τοῦ Ζωοδόχου Τάφου τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ ὑπὸ τῶν Ὁρθοδόξων,

«ὡς μαρτυροῦσι πλείστα ὅσα ἱστορικὰ μνημεῖα, ἐν οἷς ἀπαντῶμεν περιγραφὰς τῆς Τελετῆς τοῦ Ἀγίου Φωτὸς»².

Παραπέμπουμε ἐνδεικτικὰ τόσο στὸ «**Ἱεροσολυμιτικὸν Κανονάριον**», Τυπικὸν τῆς Ἐκκλησίας Ἱεροσολύμων, ἀναγόμενον στὸ δεύ-τερο ἡμῖς τοῦ **Ζ' αἰ.**, ὅσο καὶ στὸ **Τυπικὸν τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως**, τὸ ὁποῖο ἐγράφη μὲν τὸ 1122, ἀλλὰ ἦταν ἐν χρήσει στὴν Σιωνίτιδα Ἐκκλησία ἤδη κατὰ τὸν **Θ' καὶ Ι' αἰ.**².

2. Ἐπίσης, εἶναι γνωστὰ τοῦλάχιστον δύο περιστατικά, τὰ ὁποῖα διασώζουν **ὀρθόδοξες πηγές** καὶ μαρτυροῦν ἀναμφισβήτητα γιὰ τὴν **«οὐρανίῳ φωτὶ δαδουχίαν»** καὶ τὴν **«θείαν φωτοφάνειαν δι' Ἀγγέλου»** στὸν Ζωοδόχο Τάφο κατὰ τὸ Μ. Σάββατον.

Ἐπειδὴ ἔχουν ἀναφερθεῖ ἀπὸ τοὺς σεβαστοὺς ἐπιστολογράφους τοῦ **«Ὁρθοδόξου Τύπου»** οἱ λεπτομέρειες τῶν ἐνδεικτικῶν αὐτῶν περιστατικῶν, ἐδῶ ἀπλῶς ὑπενθυμίζουμε ἐκ νέου τὰ δύο θαυμαστὰ αὐτὰ γεγονότα, τῶν ὁποίων ἡ μαρτυρία εἶναι θεμελιώδης γιὰ τὴν σχετικὴ συζήτησι καὶ τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουν βεβαίως καμμίαν ἀπολύτως σχέσιν μὲ **«φραγκοπατερικὰ ψευδοθαύματα»**.

* * *

δ. Τὰ δύο θαυμαστὰ γεγονότα

1. ΠΡΟΚΕΙΤΑΙ, ἀφ' ἑνὸς γιὰ τὴν μαρτυρία ἀπὸ τὸν **Βίο τοῦ Ὁσίου Θεοδώρου τοῦ Ἁγιοσαββαΐτου** (περιστατικὸ Βασιλείου Ἐπισκόπου Ἐμέσης, **πρῶτο ἡμῖσι τοῦ Θ' αἰ.**: **«τὸ ἅγιον Σάββατον καὶ μετὰ τὴν τῶν κανδηλῶν τῆς ἁγίας Ἀναστάσεως οὐρανίῳ φωτὶ δαδουχίαν...»**)³.

2. Ἀφ' ἑτέρου, γιὰ τὴν μαρτυρία τοῦ **«Νικήτα Βασιλικοῦ Κληρικοῦ»** τῆς **Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως** (ἐπίσκεψη Ἱερουσαλὴμ κατὰ τὸ ἔτος **947**, ἐπὶ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων Χριστοδούλου Α': **«ἴσασι γὰρ ἅπαντες, πολῖται καὶ ἐπὶ πλῆδες, τὴν ἐν τῇ φωσφόρῳ τῆς ἀναστασίμου ἡμέρας (ῶρα), κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου ὀσίαν ταφήν, τελείαν καὶ παράδοξον (λέγω δὲ τῆς ἐκεῖσε φωτοφανείας) ἔλλαμψιν, θεία ἐπιπνοῖα γινομένην»** «ὁ δὲ πάνσοφος ἀρχιεπίσκοπος... ὁρᾷ τὴν θείαν φωτοφάνειαν», **«ἐξαπίνης ἦν ἰδεῖν πᾶσαν τὴν τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαν ἀνεπάφου καὶ Θεοῦ Φωτὸς πληρωθεῖσαν»**)⁴.

3. Τὸ ἐξαίσιον αὐτὸ θαῦμα τοῦ ἔτους **947**, ἐπὶ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων **Χριστοδούλου Α' (937-950)** εἶναι πολὺ ἐνδεικτικόν, διότι κατὰ τὴν σχετικὴ διήγησιν περιγράφονται τὰ πολλὰ ταυτόχρονα θαύματα τοῦ **Ἁγίου Φωτός**.

Μὲ τὴν ταπεινὴ εὐχὴ ἡ **Διήγησιν-Ἐπιστολὴ** νὰ δημοσιευθῆναι κάποτε καὶ μάλιστα στὴν νεο-ελληνικὴ, θὰ μᾶς ἐπιτραπεῖ νὰ ἐπιμείνουμε σὲ δύο πολὺ ἐνδιαφέρουσες πτυχὲς τοῦ θαύματος τῆς **«θείας φωτοφανείας»**, τὴν ὁποία διηγεῖται ὁ **«Βασιλικὸς Κληρικὸς Νικήτας»** στὸν Αὐτοκράτορα τῆς Ρωμανίας.

4. Σώζεται μαρτυρία, κατὰ τὴν ὁποία ἡ «**θεία φωτοφάνεια**» τοῦ Μ. Σαββάτου στὸν Ζωοδόχο Τάφο τὸ 947 ἔγινε ταυτόχρονα καὶ στὸ Θεοβάδιστο Ὅρος τοῦ Σινᾶ!

«Καὶ μαρτυρεῖ ὁ κὺρ Ἰω(άννης) ἀρχιεπίσκοπος, ὅτι ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐφάνη, καὶ εἰς τὸ ὄρος τοῦ Σινᾶ, τὸ θαῦμα τοῦ ἁγίου φωτός· τὸ ὁποῖον ἀναγνώσας κἀγὼ ὁ Μωϋσῆς ἱερομόναχος Σιναΐτης καὶ ἀναγινώσκοντάς το τὸ εὖρον ἀληθὲς καὶ ἀσφαλές»⁵.

5. Ἐκεῖνο τὸ ἔτος, δηλαδὴ τὸ 947, φθόνῳ διαβόλου, «**ἀμνηρᾶς τις τῶν ἀπὸ τοῦ Παγδάτι**», «**θυμοῦ καὶ μανίας ἀνάπλεως**», ἤλθε στὴν Ἁγία Πόλη καὶ διέταξε νὰ ὀδηγήσουν ἐνώπιόν του τὸν «**θεοφιλῆ καὶ ὄντως ἠκριβωμένον ἀρχιεπίσκοπον**» Χριστόδουλον, πρὸς τὸν ὁποῖο εἶπε:

«Οὐκ ἔξεστί σοι, ὦ ἀρχιεπίσκοπε, τὴν ἐορτὴν νῦν τελέσαι· τούτου γὰρ χάριν ἐνταυθὶ ἀφίγμαι· διὰ γὰρ μαγικῆς κακοτεχνίας τὸ θρυλλούμενον θαῦμα ποιῶν τὴν Συρίαν πᾶσαν τῆς τῶν χριστιανῶν ἐπλήρωσας θρησκείας καὶ μικροῦ δεῖν Ῥωμανίαν ἀπετέλεσας, τὰ ἡμῶν ἔθνη ἀνατρέπων».

6. Ἡ ἀπάντησις τοῦ ἁγιωτάτου Πατριάρχου ἦταν σύντομη μὲν, ἀλλὰ μεγαλειώδης καὶ συγκλονιστική:

«Εἰ μὲν ἅπαξ ἢ καὶ δις τοῦ θαύματος πείραν εἰλήφατε καὶ οὐκ ἐξ αὐτῶν τῶν ἔργων ΜΥΡΙΑΚΙΣ ἐπιστώθητε, ἀνεκτότερον ἂν ἐδόκει ἡμῖν (τὸ πρᾶγμα), λέγοντες ὡς διὰ μαγικῆς τοῦτο τελεῖται κακοτεχνίας· ἐπεὶ δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ προηγησαμένου ἀρχιεπισκόπου ΣΙΔΗΡΟΝ ΑΝΤΙΘΡΥΑΛΛΙΔΟΣ τῇ προσούσῃ τῷ Ἁγίῳ Τάφῳ κανδύλη προσεπετάξατε (θεῖναι) καὶ ταύτην ἀθρόως θεία νεύσει κηροῦ δίκην ἀναφθεῖσαν ἐθεασάμεθα, μέχρι τίνος (ἄρα) τυραννεῖν ἡμᾶς ἐπιχειρεῖτε, τὸ ὑπερφυῶς θαυμαζόμενον;»⁶!

* * *

ε. Καὶ «περίεργόν τι ἐπεισόδιον»

1. Η ΑΝΑΦΟΡΑ ΜΑΣ στὰ θαύματα τοῦ Μεγάλου Θαύματος τοῦ Ἁγίου Φωτός θὰ ἦταν καλὸ νὰ συμπληρωθῇ μὲ «**περίεργόν τι ἐπεισόδιον, ὃπερ συνετάραξε τοὺς λατίνους**», ὅπως ἔγραφε τὸ 1910 ὁ τότε Ἀρχιμανδρίτης Χρυσόστομος Παπαδόπουλος, τὸ ὁποῖο

συνέβη τὸ ἔτος **1101**, κατὰ τὴν σχετικὴ Τελετὴ τοῦ Μ. Σαββάτου.

Κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο *«οὐδαμῶς ἐπεφαίνετο τὸ ἅγιον Φῶς, παρὰ πάσας τὰς τελεσθείας Λιτανείας [λατίνων καὶ Ἑλλήνων ὁμοῦ], καθ' ἃς ἐφάλλετο τὸ "Κύριε ἐλέησον" ὑπὸ πάντων τῶν λιτανευόντων».*

«Κατελήφθησαν ὑπὸ μεγίστης λύπης καὶ θλίψεως. Πόσοι ἀνακραυγαὶ πρὸς τὸν Κύριον! πόσοι στεναγμοί! πόσοι ὀδυρμοί! Διότι ἐν ὀδυρμοῖς πάντες ἐφάλλομεν "Κύριε ἐλέησον", ἵνα διὰ τῆς ψαλμωδίας ἐκζητήσωμεν τὸ ἔλεος τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ καὶ καθικετεύοντες αὐτὸν οὐδαμῶς ἐλαμβάνομεν τὸ ζητούμενον. Ἐγένετο ἥδη ἑσπέρα καὶ ἡ ἡμέρα ἔληξε καὶ ἐπειδὴ ἐσκέφθημεν, ὅτι ἔνεκα τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν συνέβη ὅ,τι ἐν ἄλλοις χρόνοις δὲν συνέβη, ἕκαστος ἡμῶν ἀπεφάσισεν ἐνδομύχως νὰ διορθωθῆ, ἐν οἷς ἐξήμαρτε πρὸς τὸν Θεόν».

«Τὸ ἅγιον Φῶς δὲν ἐφάνη οὔτε κατὰ τὴν πρωΐαν τοῦ Πάσχα, ὁ Βασιλεὺς Βαλδουῖνος ἀπελιπς προσπύχετο πρὸ τοῦ ἀγίου Τάφου, ὁ λατινικὸς κληρὸς εὐρέθη εἰς λίαν δυσάρεστον θέσιν, ἀγνοῶν ἂν ἔπρεπε νὰ τελέσῃ ἢ οὐ τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα, ἄνευ ἀγίου Φωτός. Ἐν τοιαύτῃ ἀγωνιώδει καταστάσει διατελοῦντες οἱ λατῖνοι ἀπεφάσισαν νὰ ἐξέλθωσι τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως».

«Οἱ ἐναπομείναντες ὁμῶς ἐν αὐτῷ Ἕλληνες θερμότεροι ἐγένοντο περὶ τὰς εὐχάς· ἀκολουθούμενοι δὲ ὑπὸ τῶν Ἰακωβιτῶν καὶ Ἀρμενίων, ἐλιτάνευσαν, ἰκέτευσαν τὸν Θεὸν καὶ ἅγιον Φῶς ἐπεφάνη, πληρῶσαν ὅλον τὸν Ναόν. Ἐν ἀλλαλαγμῷ προσέτρεξαν οἱ λατῖνοι, ἵνα λάβωσι παρὰ τῶν Ἑλλήνων τὸ Φῶς»⁷.

2. Ἐπὶ τοῦ ἐξόχως ἐνδεικτικοῦ αὐτοῦ γεγονότος, ἐπισημαίνουμε τοῦλάχιστον τρία πράγματα, γιὰ ἕναν περαιτέρω προβληματισμὸ καὶ τὴν ἐξαγωγή τῶν σχετικῶν συμπερασμάτων.

Πρῶτον. Τὸ ἐπεισόδιο τοῦτο διηγεῖται **αὐτόπτης λατῖνος μάρτυρας**, ὁ Πουλχερίος, ὁ ὁποῖος ἔγινε κατόπιν Πατριάρχης (τὸ ἀνωτέρω τμήμα τῆς διηγήσεως: *«Κατελήφθησαν... πρὸς τὸν Θεόν»*, εἶναι τοῦ Πουλχερίου).

Δεύτερον. Ἐξ αἰτίας τοῦ θαύματος αὐτοῦ, οἱ Ἕλληνες ἐξυψώθηκαν, *«ἔκτοτε δὲ ἡ τελετὴ τοῦ ἀγίου Φωτός καὶ ἐπὶ τῶν Σταυροφόρων ἔτι παρέμεινε ὡς καθαρῶς ἑλληνικὴ τελετή»⁷.*

Τρίτον. Ἄν ἐπρόκειτο περὶ «ψευδοθαύματος», τὸ ὁποῖο δῆθεν «οἱ παπικοὶ καλόγεροι ἐπινόησαν» (Κ. Σιρόπουλος) ἢ περὶ «πλάσματος

ἀσεβοῦς καὶ ἀναισχύντου» καὶ «ἀλλοτρίου φραγκοπατερικοῦ γεννήματος» (Ἄδ. Κοραῆς), διερωτᾶται εὐλογα ὁ κάθε στοιχειωδῶς λογικὰ σκεπτόμενος ἄνθρωπος:

γιατί θὰ χρειαζόταν τόσο ἐπίμονη ἔκφραση μετανοίας, προκειμένου νὰ ἐπιφανῆ τὸ δῆθεν «χειροποίητον» Ἅγιον Φῶς; γιατί θὰ ἔπρεπε νὰ παραταθῆ ἡ ἀπελπισ προσευχὴ μέχρι τῆς πρωΐας τοῦ Πάσχα; τί προσδοκοῦσε προσευχόμενο τὸ πλῆθος, ἂν ὄχι τὸ Θαῦμα; ἦταν τέλος πάντων τόσο «δύσκολη» ἡ δῆθεν λήψη καὶ διάδοσις τοῦ φωτὸς ἀπὸ τὴν ἀκοίμητη κανδήλα τοῦ Ζωοδόχου Τάφου;...

* * *

5. Ἡ περὶ τὴν Εὐχὴν ἔρις

1. Ἡ ΑΜΦΙΣΒΗΤΗΣΗ τοῦ Μεγάλου Θαύματος, ὡς μὴ ὤφειλε, περιέλαβε στὰ μὴ ὀρθὰ ἐπιχειρήματά της καὶ τὴν Εὐχή, τὴν ὁποία διαβάζει ὁ Πατριάρχης Ἱεροσολύμων ἢ ὁ ἐκπροσωπῶν αὐτὸν Ἀρχιερεὺς κατὰ τὴν Τελετὴ τοῦ Ἁγίου Φωτός.

2. Ἐν τούτοις, ἡ ταπεινὴ μας ἀποψη εἶναι ὅτι αὐτὴ ἡ περὶ τὴν Εὐχὴν ἔρις ἀποτελεῖ τοῦλάχιστον ἀθεολόγητο σχολαστικισμό καὶ λησμονεῖ τὰ σχετικὰ «διλήμματα» ἑρμηνευτικῆς, τὰ ὁποία ἀντιμετωπίζει ὄχι σπάνια ἡ Λειτουργικὴ, γιὰ τοὺς ἐξῆς συνοπτικὰ λόγους.

3. Ἡ Εὐχὴ δὲν ἀποτελεῖ ἀσφαλῆ βάση ἐξαγωγῆς συμπερασμάτων, διότι δὲν καθιερώθηκε πανορθοδόξῳ ἀποφάσει, οὔτε θεωρήθηκε ποτὲ κοινὸ κτῆμα τῆς ἀνὰ τὴν οἰκουμένην Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὥστε νὰ θεωρεῖται δογματικὸ κείμενο ἀλάνθαστο ἢ ἐν πάσῃ περιπτώσει δόκιμο γιὰ τὴν συγκεκριμένη περίπτωσι.

4. Τὸ ἀληθὲς νόημα ἐνδὸς ἐκκλησιαστικοῦ κειμένου, ἐν προκειμένῳ τῆς Εὐχῆς, ἑρμηνεύεται καὶ κατανοεῖται ἀπὸ τὴν πράξιν καὶ τὴν χρῆσιν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ βάσει τῶν αὐθεντικῶν ὀρθοδόξων προϋποθέσεων, πνευματικῶν καὶ γνωστικῶν, τοῦ ἐπιχειροῦντος τὴν ἑρμηνεία-κατανόησι.

5. Ἄν τυχὸν ἡ «λογικὴ» αὐτῶν ποῦ ἐξάγουν συμπεράσματα κατὰ τοῦ Ἁγίου Φωτός, βασιζόμενοι μόνον στὴν σχετικὴ Εὐχὴ (ποῦ ἴσως περιέχει «παρεξηγήσιμες» ἢ ἀδόκιμες φράσεις), ἐφαρμοζόταν γενικὰ στὴν Λειτουργικὴ, τότε – γιὰ παράδειγμα – στὴν Εὐχὴ τῆς Ἁγίας Αναφορᾶς τοῦ Μεγάλου Βασιλείου θὰ «ἀνακαλύπταμε» ἕνα

δογματικὸ «λάθος»:

«Μνήσθητι, Κύριε, κατὰ τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρμῶν σου καὶ τῆς ἐμῆς ἀναξιότητος· συγχώρησόν μοι πᾶν πλημμέλημα ἐκούσιόν τε καὶ ἀκούσιον καὶ μὴ διὰ τὰς ἐμὰς ἀμαρτίας κωλύσης τὴν χάριν τοῦ ἁγίου σου Πνεύματος ἀπὸ τῶν προκειμένων δώρων».

Ἡ σοβαρὴ ἐρμηνευτικὴ δυσχέρεια τῆς φράσης αὐτῆς ἔχει ἤδη υπεύθυνα σχολιασθεῖ, ἐφ' ὅσον ἐκ πρώτης ὄψεως προκαλεῖται ἡ ἐσφαλμένη ἐντύπωση, ὅτι ἡ ἀναξιότητα τοῦ λειτουργοῦ Ἱερέα ἐπηρεάζει τὴν τέλεση τοῦ Μυστηρίου ⁸.

* * *

ζ. Οἱ «παράδοξες δηλώσεις»

1. ΤΕΛΟΣ, ἡ ἐπίκληση τῶν *«παραδόξων δηλώσεων»*, στίς ὁποῖες προβαίνουν ἐνίοτε διάφορα πρόσωπα, ἰδίως Ἀρχιερεῖς τῆς Σιωνίτιδος Ἐκκλησίας, ὅσον ἀφορᾷ τὸ **Μέγα Θαῦμα**, καὶ διὰ τῶν ὁποίων σπεύρονται ἀμφιβολίες γιὰ τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ, δὲν νομίζουμε ὅτι ἀποτελεῖ ἰσχυρὸ ἐπιχείρημα κατὰ τῆς γνησιότητος τοῦ **Ἐπιταφίου Φωτός**.

2. Κατ' ἀρχὴν, οἱ *«δηλώσεις»* αὐτὲς δὲν θὰ πρέπει νὰ προκαλοῦν ἐκπληξην, διότι ἀποτελοῦν παλαιὰ ἱστορία, σχεδὸν παράλληλη πρὸς τὸ **Μέγα Θαῦμα**, οἱ δὲ ἀμφιβάλλοντες ἢ ἀρνούμενοι τὸ **Ἐπιτάφιο Φῶς** δὲν ἦταν δυστυχῶς πάντοτε τῆς *«σχολῆς»* τοῦ **Ἀδαμαντίου Κοραῆ**.

3. Οἱ *«δηλώσεις»* γιὰ δῆθεν *«χειροποίητον μηχανουργίαν»* (Ἐφραὶμ Ἱεροσολύμων/Νεόφυτος Καυσοκαλυβίτης) καὶ ὅτι ὁ Ἀρχιερεὺς στὸ Κουβούκλιο δῆθεν χρησιμοποιεῖ τσακράκι: *«τὸν πυρίτην παίων πῦρ ἐξάγει ἐπάνω τοῦ ζωοδόχου τάφου»* (Νικηφόρος Θεοτόκης), ὡς καὶ ἄλλες σχετικὲς παλαιῆς καὶ σύγχρονες *δηλώσεις*, οὐδόλως μᾶς ἐπηρεάζουν, ἔστω καὶ ἂν ἐκφέρονται *«παρὰ τῶν κορυφαίων τοῦ τόπου ἐκείνου [τῶν Ἱεροσολύμων] ἀνδρῶν, καὶ μάλα ἀξιοπίστων καὶ πάσης αἰδοῦς ἀξίων καὶ εὐλαβείας»* ⁹.

4. Τόσο ἡ διαχρονικὴ ἐν Χριστῷ ἐμπειρία πολλῶν ἁγίων Μορφῶν, ὅσο καὶ ἡ ἄδολη εὐσέβεια ἀναριθμῶν πιστῶν τέκνων τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας μας μαρτυροῦν γιὰ τὸ **Μέγα Θαῦμα** τοῦ **Ἁγίου Φωτός** ἐν φόβῳ Θεοῦ καὶ ἐν **πληροφορίᾳ πίστεως** καὶ πάντοτε

μέσα στὰ ὅρια τῆς Ἑσυχαστικῆς Παράδοσης περὶ τοῦ Ἀκτίστου Φωτός.

5. Ἐπομένως, ἡ γνήσια ἐκκλησιαστικὴ εὐσέβεια τὶς μὲν «*δηλώσεις*» τῶν κληρικῶν, οἱ ὅποιοι ἐμφοροῦνται συνήθως ἀπὸ κοσμικὸ φρόνημα («*ἴσασιν οἱ μεμυημένοι*»), ἀπλῶς ἀντιπαρέρχεται· τὶς δὲ «*δηλώσεις*» τῶν «*κορυφαίων*» καὶ «*ἀξιοπίστων*», τῶν «*δοκούντων στῦλοι εἶναι*», παλαιῶν καὶ συγχρόνων, κρίνει καὶ ἀνακρίνει βάσει τῶν καθαρὰ πνευματικῶν κριτηρίων, τὰ ὅποια ἐξ ἀποκαλύψεως ἔχουν θησαυρισθεῖ στὴν Παράδοσή μας, καὶ βέβαια στὸ ἀσφαλὲς πάντοτε θεμέλιο, ὅτι ἀκόμη καὶ οἱ Ἅγιοι δὲν ἦταν κατὰ πάντα «*ἀλάθητοι*» (πόσω μᾶλλον...).

n. Τὸ «ἀλάθητο» τῶν Ἀγίων

1. **ΚΑΙ** πρὸς ἀποφυγὴν πάσης παρεξηγήσεως, παραπέμπουμε στὸν **Μέγα Γέροντα Βαρσανούφιο**, ὁ ὅποιος ἀντιμετωπίζει ριζικὰ καὶ ὀριστικὰ τὸ ζήτημα τοῦ «*ἀλαθῆτου*» τῶν Ἀγίων καὶ **ὀμλεῖ ἐξ ἀποκαλύψεως**, δηλαδὴ ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ.

2. Ἡ ἀπάντησις τοῦ **Μεγάλου Γέροντος** σὲ κάποιους εὐλαβεῖς Μοναχοὺς, οἱ ὅποιοι τὸν εἶχαν ἐρωτήσει περὶ τοῦ **Ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης**, πῶς ἄραγε ἦταν δυνατὸν νὰ ἐκφράσει δοξασίαις ἀλλότριαι (περὶ «*ἀποκαταστάσεως*»), εἶναι ὄντως ἀποκαλυπτικὴ:

«Καὶ ἀκούσατε τὴν κατὰ Θεὸν πληροφορίαν, τὴν πρὸ τριῶν ἡμερῶν τοῦ γράφαι ὑμᾶς τὴν ἐρώτησιν γενομένην μοι· πάντες οἱ Πατέρες, οἱ τῷ Θεῷ εὐαρεστήσαντες, ἅγιοι καὶ δίκαιοι καὶ δοῦλοι τοῦ Θεοῦ γνήσιοι, ἐξάσθωσαν ὑπὲρ ἐμοῦ· μὴ νομίσητε δὲ ὅτι, κἄν ἅγιοι ἦσαν, ὅλα τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ γνησίως ἠδυνήθησαν καταλαβεῖν...»· «οὐκ ἐδεήθησαν τοῦ Θεοῦ περὶ τῶν διδασκάλων αὐτῶν, εἰ διὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου ἐλαλήθησαν τὰ ὑπ' αὐτῶν εἰρημένα»· «καὶ συνεμίγησαν αἱ διδασκαλῖαι τῶν διδασκάλων αὐτῶν ἐν ταῖς αὐτῶν διδασκαλίαις»· «μὴ διακρίνοντες τοὺς λόγους, εἰ ὀφείλουσι πληροφορηθῆναι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ διὰ δεήσεως καὶ ἐντεύξεως εἰ ἀληθῆ εἰσί...»¹⁰.

**25η Ἀπριλίου 2003 ἐκ. ἡμ.
+ Ἁγίου Μάρκου Εὐαγγελιστοῦ**

-
1. **Κυριάκου Σιμόπουλου**, Ξένοι Ταξιδιώτες στην Ελλάδα, 333 μ.Χ. – 1700, τόμος Α', σελ. 548-549, Αθήνα 1981.
 2. **Ἀρχιμ. Καλλίστου Μηλιαρά**, «Τὸ Ἅγιον Φῶς», «Νέα Σιών», 1933, σελ. 242 καὶ 243.
 3. **Ἀρχιμ. Καλλίστου Μηλιαρά**, αὐτόθι, σελ. 244-245.
 4. **Ἀρχιμ. Καλλίστου Μηλιαρά**, αὐτόθι, σελ. 245-247 καὶ σελ. 280-282. **Ἄ. Παπαδοπούλου-Κεραμέως** (κριτικὴ ἔκδοσις), Ἱστορία Νικήτα Βασιλικοῦ Κληρικοῦ – Ἐπιστολὴ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Κωνσταντῖνον Ζ' τὸν Πορφυρογέννητον περὶ τοῦ Ἁγίου Φωτός, γραφεῖσα ἔτει 947φ, Pravoslavnyj Palestinskij Sbornik 38, σελ. 1-6, Ἁγία Πετρούπολις 1894.
 5. **Ἄ. Παπαδοπούλου-Κεραμέως**, αὐτόθι, σελ. V καὶ 1.
 6. **Ἄ. Παπαδοπούλου-Κεραμέως**, αὐτόθι, σελ. 2-3, § 2.
 7. **Ἀρχιμ. Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου**, Ἱστορία Ἐκκλησίας Ἱεροσολύμων, σελ. 390, ἐν Ἱεροσολύμοις καὶ Ἀλεξανδρεία 1910.
 8. **Ἰωάννου Φουντούλη**, «*Ἀπαντήσεις σὲ Λειτουργικὰς, Κανονικὰς καὶ ἄλλας ἀπορίες*», ἀριθ. 411, «*Ὁ Ἐφημέριος*», 13.1983, σελ. 60-61.
 9. **Νικηφόρου Θεοτόκη**, στὸ **Κ.Ι. Δυοβουνιώτου**, «*Περὶ τοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις Ἁγίου Φωτός*», «*Ἐπετηρὶς Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν*», ἔτος ΙΒ', Ἀθῆναι 1936, σελ. 5.
 10. **Βαρσανουφίου καὶ Ἰωάννου**, Βίβλος Ψυχωφελεστάτη, σελ. 286 ἐ., *Ἀπόκρισις χδ'*, ἔκδοσις Β', Σ.Ν. Σχοινᾶ, ἐν Βόλφ 1960. Εἶναι πραγματικὰ «*ψυχωφελεστάτη*» ἢ συνολικὴ μελέτη τῶν *Ἀποκρίσεων χγ'-χε'* καὶ τοῦ σχετικοῦ σχολίου τοῦ **Ὁσίου Νικοδήμου τοῦ Ἁγιορείτου** ποὺ ὑπάρχει στὴν ὑποσημείωσιν.